

Centenar Gustav Gündisch (1907-2007)

Lucian GIURA

Una dintre cele mai reprezentative personalități ale istoriografiei săsești și transilvane în același timp, istoric, arhivist și editor de documente, Gustav Gündisch s-a născut pe data de 15 septembrie 1907 în localitatea Cisnădie, în apropierea cetății lui Hermann, antica Cedonia, Sibiul de astăzi.

Cel pe care îl omagiem în rândurile de față era descendentul unei vechi și de văză familii de sași cisnădieni, ai căror reprezentanți pe filieră masculină însumau nu mai puțin de cinci generații de postăvari și țesători și pe linia maternă descendența avându-și aceeași sorginte. Urmează cursurile școlii secundare („die Volksschule“) în localitatea natală (între anii 1914-1919, care corespund, în mare parte cu anii Primului Război Mondial); după un strălucit examen de limba latină este admis direct în clasa a doua a Gimnaziului evanghelic din cadrul Liceului Brukenthal de astăzi din Sibiu, pe care îl absolvă în anul 1926.

La finalizarea studiilor liceale, tânărul absolvent manifesta intenția abordării unei pregătiri pentru cariera de profesor de istorie-geografie și istoria artei. Ca urmare a acestei opțiuni, Gustav Gündisch va fi primul student sas (între anii 1926-1927) care a studiat istoria la Universitatea din București, ciclul de studiu continuat apoi la Universitatea din Berlin, unde va audia și cursuri în domeniul teologiei. În timpul semestrului de iarnă al anului universitar 1928-1929 se îmbolnăvește și, ca atare, este obligat, să-și întrerupă studiile din capitala prusacă. La recomandarea directorului Muzeului Brukenthal, Rudolf Spek, tânărul Gündisch este ales membru activ al Institutului de Cercetare Istorică din Austria pentru ca, în paralel, să urmeze și cursuri de specialitate la renumita Universitate din Viena. Aici, în capitala fostului imperiu, în anul 1931, obține licența în specializările: arhivistică, biblioteconomie, muzeistică, domenii în care va excela în viitorii săi ani de viață. La 3 noiembrie 1932, sub competența conducere a profesorului August von Loehr, dobândește titlul de doctor în litere și filozofie al Universității din Viena cu o lucrare intitulată: *Die Geschichte der Münzstätte Nagybány in habsburgischer Zeit von 1530 bis 1828* (în limba română- *Istoria monetăriei orașului Baia Mare în timpul dominației habsburgice (1530-1828)*) apărută în publicația *Numismatische Zeitschrift*, an 26 din 1933, p. 67-98.

În același an se căsătorește cu Herta Elisabeth, cea care avea să-i devină partenera sa de viață timp de cinci decenii, devotată soție și iubitoare mamă a

celor șase copii ai lor (cinci băieți și o fată), colegă de studii și fiică a directorului general al Arhivelor Naționale vieneze, profesorul dr. Ludwig Bittner (1877-1945).

În 1934, împreună cu aleasa inimii sale, revine în Transilvania sa natală și se stabilește la Sibiu. Pentru început îl întâlnim ca angajat, în funcția de custode adjunct, la Muzeul Brukenthal, pentru ca, la scurt timp, începând cu anul 1937, să i se încredințeze conducerea Arhivelor națiunii săsești și a orașului Sibiu (în limba germană: *Archivs der sächsischen Nation der Stadt Hermannstadt*). Activitatea sa asiduă de „scormonitor“, de „căutător“ de izvoare noi arhivistice este întreruptă parțial, pentru un an de zile, timp în care își satisface stagiul militar în cadrul unui regiment de artilerie în orașul Cluj (perioada 1932-1933). Atracția pentru studiul arhivelor, pentru cercetarea și valorificarea documentelor primare, originale, avea să-i influențeze întreaga sa viață. *Cercul de etnografie al sașilor din Transilvania (Vereins für siebenbürgische Landeskunde)*, al cărui membru de onoare devine, propune și susține (în cursul lunii noiembrie 1933) ideea ca tânărul cercetător să continue scrierea monumentală a colecției de documente: *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen (Documente privind istoria germanilor din Transilvania)* operă de o importanță capitală atât pentru istoria sașilor transilvăneni în particular, cât și pentru, zona sud-est europeană. Promotorul acestei idei și în același timp ferventul susținător al acesteia, Badeus von Scharberg, președintele *Cercului de etnografie transilvană*, manifesta ferma convingere că, la acea vreme, doar Gustav Gündisch putea duce la îndeplinire o astfel de dificilă și nobilă sarcină care, în final, va continua munca predecesorilor săi în acest domeniu (Franz Zimmermann, C. Werner și G. Müller cei trei autori ai primelor trei volume din *Urkundenbuch* care au văzut lumina tiparului în anii 1892, 1897 și 1902).

Munca intensă în vederea continuării redactării și publicării acestei valoroase opere devine sarcina principală a vieții sale de istoric. În anul 1937 publică, după o întrerupere de 35 de ani, cel de-al patrulea volum (cuprinzând anii istoriei transilvane de la 1416 la 1437) pentru ca în 1944 să fie definitivat cel de-al cincilea volum (cuprinzând anii 1438-1457) și care, datorită evenimentelor complexe postbelice, avea să vadă lumina tiparului abia în 1975, la Editura Academiei Române din București.

Privind cu detașare perioada anilor 1937-1944 ai vieții și activității celui care a fost Gustav Gündisch putem afirma, fără teama de a greși, că au fost anii în care activitatea directă derivată din specificitatea funcției de director de arhive, perioadă în care a catalogat, arhivat și a valorificat bogatul material istoric într-o serie de studii și lucrări valoroase în domeniul istoriei ardelene și naționale.

După cel de Al Doilea Război Mondial, *Arhivele Naționale Săsești* au fost naționalizate, fapt ce a determinat „eliberarea“ lui Gustav Gündisch din schema de posturi ale acestei instituții. Din aceste momente și până la pensionarea sa, survenită în anul 1977, Gustav Gündisch își desfășoară activitatea la Consistoriul Bisericii Evanghelice din Sibiu în funcția de bibliotecar, apoi secretar și, în final, referent cultural al minorității germane din România. În această postură, Gündisch a luat atitudine pozitivă, promovând și sprijinind opera de consolidare și restaurare a numeroase monumente (biserici și cetăți) istorice transilvane. Este perioada maturității depline, anii în care, mai ales după pensionare, va desfășura o laborioasă și valoroasă activitate științifică oferind tiparului lucrări fundamentale privind istoria Transilvaniei.

Cu doar câțiva ani înainte de pensionarea sa, Gündisch pregătește în calitate de profesor asociat, pentru disciplinele paleografie germană și latină, câteva generații de tineri studenți istorici la recenta înființată Facultate de Filologie și Istorie din Sibiu, postură în care semnatarul acestor rânduri l-am cunoscut în varii împrejurări ca Dascăl și ca Om, contacte care m-au marcat pozitiv pentru tot restul vieții.

După doar șase ani de la tipărirea volumului al V-lea din *Urkundenbuch*, în anul 1981, vede lumina tiparului cel de-al șaselea volum care ia loc rapid pe masa de lucru a cercetătorilor medievști. Bucuria apariției acestui volum, distins cu premiul Nicolae Bălcescu al Academiei Române, ca o recunoaștere definitivă a omului și operei, a fost umbrită de decesul soției sale, Herta Gündisch. Distrus sufletește, cu moralul scăzut, Dr. Gustav Gündisch, alege calea emigrării în Germania, unde se alătură descendenților săi, copiii și nepoți. Se stabilește la Gundelsheim pe Neckar, biblioteca Institutului de aici fiindu-i o gazdă generoasă în anii următori pentru cel care până la moarte va desfășura o intensă activitate științifică.

O serie de organisme românești și străine îi vor aprecia pozitiv, sub o formă sau alta, vasta sa activitate. În anul 1983 este ales membru al Consiliului de istorie sud-est europeană (*Südostdeutschen Historischen Kommission*). În anul următor, pentru meritele de excepție pe tărâmul culturii și al istoriei, statul german îi atribuie înaltul ordin *Bundesverdienstkreuz clasa a I-a* iar în anul 1987, premiul conaționalilor săi stabiliți în țara de origine-*Siebenbürgisch-Sächsischen Kulturpreis*.

În cursul anului 1991, la un deceniu după precedentul volum, apare cel de-al VII-lea și, deocamdată, ultimul volum al prestigioasei serii de documente *Urkundenbuch*, volum ce include documente transilvane până la 1486. Anul următor, 1992, este martorul sărbătoririi centenarului apariției primului volum al seriei, prilej care oferă șansa lui Gustav Gündisch (în cadrul serbărilor prilejuite de acest eveniment) de a primi *Medalia de onoare și Diploma de onoare* din partea *Direcției generale a Arhivelor Naționale ale României*.

Pe 20 Mai 1994, în cadrul unei ample și emoționante manifestări, Universitatea sibiană l-a sărbătorit pe istoricul sas atribuindu-i titlul de Doctor Honoris Causa.

Treptat, înaintând în vârstă, puterile îl părăsesc, starea de sănătate se înrăutățește vizibil și la scurtă vreme după aniversarea celor 89 de ani de viață, inima lui Gustav Gündisch a încetat să mai bată. Decesul a fost consemnat la Schloss Horneck în Gundelsheim, în ziua de 19 februarie 1996. Conform dorinței sale, trupul neînsuflețit a fost adus „acasă“ și depus în Cimitirul evanghelic din Cisnădie, alături de cea care i-a fost consoartă de viață, sprijin de nădejde, soție și mamă de excepție, Herta Gündisch.

În luna mai 1999, ca o recunoaștere a meritelor sale, în prezența Ministrului român al Educației din acea vreme, prof. univ. dr. Andrei Marga, a unor oficialități județene și locale, prieteni, membri ai familiei celui dispărut, Liceului Teoretic din Cisnădie i s-a atribuit numele de „Gustav Gündisch“; localitatea natală își onora astfel pe unul dintre cei mai valoroși fii ai săi.

Bibliografie selectivă

1. A.N.R.D.J Sibiu, Fond Gustav Gündisch.
2. Hienz, Hermann A., *Schriftsteller-Lexicon der Siebenbürger Deutsches*, Band VI (D-G), Böhlau Verlag Köln-Weimar-Wien, 1998, p. 301-326.
3. Costea, Adriana, *Gustav Gündisch-istoric reprezentativ al sașilor din Transilvania*. Lucrare de Gradul didactic I, Universitatea „Lucian Blaga“ din Sibiu, Sibiu, 2001.
4. Ștefănescu, Ștefan (sub redacția), *Enciclopedia istoriografiei românești*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978.
5. Konnerth, Gerhard, Nägler, Thomas, *Gustav Gündisch wurde Ehrendoktor der Hermannstädter Universität*, în: „Forschungen zur Volks und Landeskunde“, 37, 1994, nr. 2, p. 99-100.
6. Philippi, Paul, „*Wir alle leben von der Vergangenheit*“. *Ein intergrer Mann, ein vorbildlicher Historiker: Dr. Gustav Gündisch ist tot*, în: „Hermannstädter Zeitung“, 29, nr. 1493 din 27 septembrie 1996, p. 5.
7. Nussbächer, Gernot, *Der Herausgeber des „Urkundenbuches“*. *Zum 100. Gburstag von Dr. Gustav Gündisch (15. september 1907-19 September 1996)*, în: „Karpatenrundschau“, nr. 36 din 13 septembrie 2007, p. 3.
8. Zimmermann, Gündisch, *Siebenbürgisch-Sächsischer Kulturpreis 1987 für Dr. Gustav Gündisch. Laudatio von Prof. Dr. Harald Zimmermann. Dankredes des Preisträgers*, Eigenverlag, Heilbronn, 1987.

9. Giura, Lucian, *Rumänisch-sächsische kulturelle Interferenzen aus den Korrespondenz von Ioan Lupaș*, în: „Forschungen zur Volks- und Landeskunde“, 40, nr. 1-2, 1997, p. 225-234.

Dintr-o listă de nu mai puțin de 350 de titluri ce cuprinde cărți, studii, articole, note și recenzii, traduceri de lucrări istorice, ce acoperă o paletă largă de abordări tematice (lucrări arhivistice și editare de documente, studii de istoria Transilvaniei, cultură și religie, artă și monumente, istorie locală și istoria Sibiului, biblioteconomie și istoria cărții, personalități, recenzii și note, etc.) reținem în contextul de față următoarele:

1. *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. Begründet von Franz Zimmermann. Vierter Band: 1416-1437. Nummer 1786-2299. Mit 6 Tafeln. Auf Grund von Vorarbeiten Michael Auners und Georg Müllers bearbeitet von Gustav Gündisch, Krafft & Drotleff, Hermannstadt 1937, 726 p.*
2. Idem. Volumul V: 1438-1457. Nummer 2300-3098. Bearbeitet von Gustav Gündisch, București/Böhlau Verlag, Köln, Wien, 1975, 639 p.
3. Idem. Volumul VI: 1458-1473. Nummer 3099-3979. Coordonator și editor Gustav Gündisch. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981, 628 p.
4. Idem. Volumul VII: 1474-1486. Nummer 3980-4687. Coordonator și editor Gustav Gündisch, Herta Gündisch, Konrad G. Gündisch și Gernot Nusbächer, Editura Academiei Române, București, 1991, 520 p.
5. *Stephan Ludwig Roths Mühlbacher Trinksprunch* în: „Siebenbürger Vierteljahrschrift“, an 62, 1939, p. 223-240.
6. *Ein unbekannter Brief Stephan Ludwig Roths*, în: „Deutsche Forschung in Südosten“, 2, 1943, p. 358-359.
7. *Zur Geschichte des Archivs der Stadt Hermannstadt und der Sächsischen Nation* în: Monica Vlaicu (coordonator), *120 de ani de arhivă publică în Transilvania*, Sibiu, 1996, p. 85-91 (în limbile română și germană).
8. *Der Name „Siebenbürgen“* în: „Siebenbürger Vierteljahrschrift“, an 64, 1941, p. 271-273.
9. *Zur deutschen Vergangenheit von Câmpulung (Langenau)*, în: „Deutsche Forschung in Südosten“, 1, 1942, p. 252-259.
10. *Deutsches Volkswesen in Siebenbürgen (1141-1849). Entwicklungsgeschichtliche Durchblicke*, Krafft & Drotleff, Hermannstadt, 1944, 100 p.
11. *Incursiunea turcească în anul 1493 în ținutul Sibiului*, în: „Studii. Revista de istorie“, 14, 1961, p. 1491-1502.

12. *Cu privire la relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania în anii 1456-1458*, în: „Studii. Revista de istorie“, 16, 163, p. 681-696.
13. *Încercările Austriei de a întări subordonarea Transilvaniei*, în: *Istoria României*, Editura Academiei RPR, București, 1964, volumul III, p. 1017-1020.
14. *Vlad Țepeș und die sächsischen Selbstverwaltungsgebiete Siebenbürgens*, în: „Revue Roumaine d’Histoire“, 8, 1969, p. 981-992.
15. *Siebenbürgen in der Türkenabwehr, 1395-1526*, în: „Revue Roumaine d’Histoire“, 13, 1974, p. 415-443.
16. *Das gemeinsame Schicksal Siebenbürgens, der Moldau und der Walachei im Kampf gegen die Türken*, în: „Forschungen zur Volks- und Landeskunde“, 21, 1978, nr.1, p. 34-39.
17. *Sächsisches Leben im 13. und 14. Jahrhundert*, în: *Geschichte der Deutschen auf dem Gebiet Rumäniens*. Redigiert von Carl Göllner. Erster Band 12. Jahrhundert bis 1848. Kriterion Verlag, Bukarest 1979, p.38-66.
18. *Die siebenbürgische Unternehmung der Függer 1528-1531*, în: *Omăgiu lui Ioan Lupaș*, București, 1941, p.317-334
19. *Der Hermannstädter Aufstand des Jahres 1556*, în „Forschungen zur Volks und Landeskunde“, 1, 1959, p. 75-110.
20. *Die Folgen der ursprünglichen Akkumulation für die sogenannten Dreizehn Dörfer* (în colaborare cu Michael Kroner), în: „Forschungen zur Volks und Landeskunde“, 6, 1963, p. 59-90.
21. *Frământări în Transilvania în preajma războiului țărănesc din 1514-Răzvrătirea lui Ioan Secuicul* (în colaborare cu Paul Binder) în: „Studii. Revista de Istorie“, 20, 1967, p.289-305
22. *Kultur der Siebenbürger Sachsen* (în colaborare cu G. Göllner, M. Kroner, E. Göllner și J. Wittstock), în *Geschichte der Deutschen auf dem Gebiete Rumäniens*. Redigiert von Carl Göllner. Erster Band 12. Jahrhundert bis 1848. Kriterion Verlag, Bukarest 1979, p.328-353.
23. *Der Verein für Siebenbürgische Landeskunde. Ein Wissenschaftsgeschichte*, în: *Wege landeskundlicher Forschung. 25 Jahre Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde*, Böhlau Verlag, Köln, Wien, 1988, p. 13-51.
24. *Beiträge zur Baugeschichte der evangelischen Kirche A. B. in Sebeș (Mühlbach)* (în colaborare cu Theobald Streitfeld), în: „Revue Roumaine d’ Histoire l’ Art“, Seria BA, 1, 1964, p. 295-303.
25. *Restaurarea unui monument de arhitectură din epocile romanică și gotică în cadrul ansamblului de monumente feudale de la Sebeș-Alba*, în: „Monumente istorice, Studii și lucrări de restaurare“ (Direcția Monumentelor Istorice), București, 1966, p. 90-119.

-
26. *Studien zur siebenbürgischen Kunstgeschichte* (în colaborare cu Albert Klein, Harald Krasser și Theobald Streitfeld), Kriterion Verlag, Bukarest 1976, 320 p.
 27. *Mühlbacher Miszellen* (în colaborare cu Theobald Streitfeld), în „Forschungen zur Volks und Landeskunde“, 13, 1970, nr. 1, p. 79-85.
 28. *Die Bibliothek des Damascus Dürr*, în: „Revue Roumaine d’Histoire“, 12, 1973, p. 947-957; în limba română: *Despre biblioteca comitelui săsesc Albert Huet*, în: *Sub semnul lui Clio. Omagiu acad. prof. Ștefan Pascu la 60 de ani de la naștere*, Cluj, 1974, p. 458-464.
 29. *Peter Haller-Burgermeister von Hermannstadt und Sachsengraf (1490?-1569)*, în: „Deutsche Forschungen in Südosten“, 3, 1944, p. 43-102.
 30. *O contribuție la biografia umanistului brașovean Valentin Wagner*, în: „Studii. Revista de istorie“, 11, 1958, p. 115-122.